

Vývoj a doktrína konfesijnej neutrality štátu¹

Gregor, M.*

GREGOR, M.: Vývoj a doktrína konfesijnej neutrality štátu. Právny obzor, 102, 2019, č. 6, s. 483 – 491.

The development and doctrine of the confessional neutrality of state. In Article 1(1) the Slovak Constitution declares that „the Slovak Republic shall not be bound to any ideology or religion“. Presented article seeks to examine the relationship concerned of independence of state from any particular religion that is referred to as a principle of confessional state neutrality in legal sciences. The article covers its historical as well as theoretical interactions, and it pays particular attention to role of confessional state neutrality in judicature of the European Court of Human Rights.

Key words: confess neutrality, state and religion, autonomy of churches, secularism

Úvod

Podľa jazykovedcov možno pod pojmom „neutralita“ rozumieť určitú formu indiferečnosti zabezpečujúcu, aby sa dotknutý subjekt aktívne nezapájal do sporov, v rámci ktorých má naopak ostať nestranný.² To však nezahŕňa všetky jej odtiene z právneho hľadiska. Koncept neutrality vychádza z vízie, podľa ktorej sú občania daného štátu oprávnení samostatne rozhodovať o svojom živote, názoroch a náboženskom presvedčení. Štát vytvára platformu pre pôsobenie všetkých týchto subjektov, avšak kvôli zaručeniu ich vlastnej sebarealizácie sa sám stavia do neutrálnej polohy, aby každému z nich zabezpečil čo najširší rozsah slobody.³ Nie je náhodou, že termín „súkromná autonómia“, resp. „autonómia jednotlivca“ (*autonomia privata*) boli do doktríny súkromného práva v 19. storočí údajne prevzaté práve z náuky konfesijného práva o náboženskej svojbytnosti jednotlivca, ktorá sa vyvíjala na pozadí náboženských konfliktov v ranom novoveku. Pôvodné grécke slovo tak nadobudlo celkom nový zmysel.⁴

Pre právny inštitút konfesijnej neutrality štátu napriek tomu nemožno nájsť uspokojivú definíciu. Používa sa pomerne nekonzistentne v závislosti od rôznych národných jurisdikcií, ba i terminológie medzinárodných orgánov, čo však rozhodne neuberá na jej exponovanosti. Napríklad v praxi Najvyššieho súdu USA je konfesijná neutralita definovaná ako „*pojem udržovania rovnováhy medzi podporovaním určitého náboženstva a odrádzaním*

* JUDr. Martin Gregor, PhD., Katedra rímskeho práva, kánonického a cirkevného práva, Univerzita Komenského, Právnická fakulta, Bratislava.

¹ Príspevok je výstupom riešenia vedeckého projektu APVV-17-0022 s názvom *Rímsko-kánonické vplyvy na slovenské verejné právo*.

² Heslá neutralita, neutrálni. Pozri: KRAUS, J., PETRÁČKOVÁ, V. a kol. *Akademický slovník cizích slov*. II. díl (L-Ž). Praha : Academia, 1995, s. 526.

³ RINGELHEIM, J. State Religious Neutrality as a Common European Standard? Reappraising the European Court of Human Rights Approach. In *Oxford Journal of Law and Religion*, č. 1, roč. 6, 2017, s. 27-28.

⁴ KIEHNLE, A. Individuelle Autonomie als Rechtsbegriff – Die Wurzeln des Begriffs Privatautonomie im konfessionellen Zeitalter. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, 104. Band. Wien : Savigny Verlagsgesellschaft, 2018, s. 366-369.

veriacich od jeho praktikovania, pričom obe z týchto odchýlok štát nesmie realizovať“.⁵ Tento príspevok sa zameria skôr na chápanie konfesijnej neutrality na európskom kontinente, pričom bude analyzovať najmä historické a teoretické východiská tohto fenoménu.

1. Historické súvislosti konfesijnej neutrality

Požiadavka náboženskej neutrality sa začala utvárať na báze Augsburgského náboženského mieru (1555), v ktorého rámci došlo k zrovnoprávneniu katolíckeho a luteránskeho náboženstva v Ríši. Od tohto momentu zvyknú niektorí teoretici odvodzovať aj nárok na paritný prístup k cirkvám. Po Vestfálskom mieri (1648) sa k dvom predošlým náboženstvám pričlenili aj kalvinisti, no rozhodujúcim spôsobom sa tento princíp rozvinul až v anglických kolóniách a náboženskej politike USA v priebehu 17. – 18. storočia.⁶ Spojené štáty boli založené na Jeffersonovej požiadavke múru oddelenia (*wall of separation*) štátu od všetkých náboženstiev, čo napokon reflektoval aj prvý dodatok k Ústave USA zakotvujúci slobodu vyznania z roku 1791.⁷ Na európskom kontinente novoveké štátne útvary v podstate zotrúvali na konfesijnej doktríne, v rámci ktorej štátna politika kalkulovala s náboženstvom štátom preferovanej cirkvi ako nástrojom na udržanie verejného poriadku.⁸

Tento stereotyp sa začal oslabovať od konca 18. storočia. Za historicky prvý pokus o zakotvenie konfesijnej neutrality štátu v európskom priestore býva pokladané pruské *Allgemeines Landrecht*, ktoré zakotvilo slobodu svedomia, zákaz donucovania vo veciach viery, zákaz rušenia a brania na zodpovednosť z dôvodu náboženstva, voľnosť zmeny náboženského presvedčenia a cirkvám priznalo status privilegovaných korporácií.⁹ Tieto ustanovenia výrazne ovplyvnili Ústavu Nemeckého spolku z roku 1815 a Bavorskú ústavu vyhlásenú v roku 1818.¹⁰ Z týchto elementov neskôr čerpala aj slávna Belgická ústava z roku 1831, ktorá zakotvila úplný ideologický pluralizmus a konfesijnú neutralitu, pričom zaručila nielen slobodu kultu, ale aj jeho organizácie. Zo znenia jej čl. 14 a čl. 16 možno odvodiť dve podstatné zásady konfesijnej neutrality:¹¹

⁵ Mitchell v. Helms 530 US 793, 878 (2002), stanovisko sudcu Soutera. Pozri tiež: HAUPT, C. *Religion-State Relation in the United States and Germany: The Quest for Neutrality*. New York : Cambridge University Press, 2012, s. 169.

⁶ HUFEN, F. Neutralität. In CAMPENHAUSEN, A. a kol. (eds.) *Lexikon fuer Kirchen- und Staatskirchenrecht. Band 3 (N-Z)*. Paderborn : Ferdinand Schoeningh, 2004, s. 11.

⁷ HAMBURGEG, P. *Separation of Church and State*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2004, s. 10 a nasl.

⁸ HEINIG, H. M. Verschärfung der oder Abschied von der Neutralität. In *Juristen Zeitung*, č. 23, roč. 64, 2009, s. 1136-1137.

⁹ Ide najmä o 11. titul 2. časti Všeobecného krajinského práva, ktorý nesie názov O právach a povinnostiach cirkví a duchovných spoločností. Pozri najmä ustanovenia II, 11, § 1 – 4; § 17; § 40 – 44. Bližšie pozri: HOBZA, A. *Autonomie náboženských svazů v moderním státě*. Praha : Nákladem vlastním, 1910, s. 41.

¹⁰ Pozri čl. 16 Ústavy Nemeckého spolku. Bližšie pozri: WALL, H. *Religionsfreiheit im Deutschen Bund*. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 131. Wien/Köln/Weimar : Böhlau Verlag, 2014, s. 536-537.

¹¹ Čl. 14 znel: „Náboženská sloboda a sloboda verejného kultu, rovnako ako aj sloboda prejavovania názorov vo všetkých záležitostiach sú garantované, pokiaľ sa užívaním týchto slobôd nespácha trestný čin.“

1. všetky náboženské spoločenstvá sú si pred štátom rovné (indiferentný postoj štátu voči kultom);
2. samostatnosť a nezávislosť náboženských spoločenstiev a ich organizácie od štátnej moci. neustále oslabovaný, až po druhej svetovej vojne sa v európskom kontexte postupne presadila myšlienka neutrality, požadujúca, aby demokratický štát bol domovom všetkých občanov a tým sa stal priestorom pre všetky náboženstvá.¹²

Z načrtnutých východísk konfesijnej neutrality vychádzala aj Frankfurtská revolučná ústava z roku 1848, ktorej ustanovenia sa v podobe požiadavky na samostatnú (*selbständig*) úpravu (*ordnet*) a správu (*verwaltet*) vlastných záležitostí (*ihre Angelegenheiten*) náboženských spoločenstiev stali súčasťou aj teraz platného Základného zákona SRN z roku 1949.

V rakúskej časti habsburskej monarchie boli základy konfesijne neutrálneho štátu položené už na základe Decembrovej ústavy z roku 1867 (konkrétne článkami 14 – 17 zákona č. 142/1867 ř. z. o obecných právach občanů).¹³ Úplná konfesijná neutralita sa však presadila až na základe § 124 Ústavy ČSR z roku 1920, pomocou ktorého bol definitívne odstránený rozdiel medzi štátom uznanými a ostatnými náboženskými spoločenstvami.¹⁴ Znel: „*Všecha náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna*“. Na tomto základe bola garantovaná rovnoprávnosť všetkých náboženských spoločenstiev bez rozdielu, keďže dotedy mali uznané cirkvi postavenie verejnoprávných korporácií, kým ostatné nie.

2. Definícia a klasifikácia chápania konfesijnej neutrality

Z teoretického hľadiska môžeme pojem konfesijnej neutrality klasifikovať do niekoľkých kategórií. Často sa zvykne poukazovať na **formálnu a materiálnu stránku neutrality**.¹⁵ Jej formálny aspekt požaduje, aby zákon nespájal s určitým náboženstvom (resp. jeho prejavmi) právne dôsledky. Typickým príkladom porušenia tohto druhu neutrality by bola norma: „*Židia nesmú nosiť jarmulky a moslimské ženy si nesmú zakrývať tvár*.“ Naopak zákonodarca zachová jej princípy v miernej modifikácii vyššie uvedenej vety: „*Nikto nesmie nosiť pokrývku hlavy a zahaľovať si tvár na verejnosti*.“ Materiálna (substantívna) neutralita je skôr zameraná na jej praktické konzekvencie, či štát skutočne minimalizuje konanie, v ktorého rámci jednotlivé subjekty povzbudzuje

Čl. 16 znel: „*Štát nemůže zasahovat do organizácie, vrátane ustanovovania duchovných v rámci žiadneho náboženského spoločenstva*.“

¹² HOLE VAN DEN, L. Das Verhältnis von Kirche und Staat in Belgien. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 85. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag, 1999, s. 407-409. Konečné znenie ústavy bolo kompromisom medzi katolíckou stranou (*école de Malines*) a liberálnou frakciou. Ústava zakotvila kooperačný model vzťahu štátu a cirkvi. Z československej spisby pozri aj: HOBZA, A. *Autonomie náboženských svazů v moderním státě*. Praha : Nákladem vlastním, 1910, s. 42-43.

¹³ Pozri bližšie: VALEŠ, V., BEJVANČICKÁ, A. *České státní právo církevní I. Dějiny*. Brno : Tribun EÚ, 2016, s.144.

¹⁴ § 124 garantoval rovnosť všetkých náboženských vyznaní pred zákonom. Dovtedy mali uznané cirkvi charakter verejných korporácií, iné nie. Pozri: LAŠTOVKA, K. Ústava o poměru náboženských společností ke státu. In *Právní obzor*, roč. 5. Bratislava : Právnická jednota na Slovensku, 1922, s. 228-229. Pozri aj: WEYR, F. *Soustava československého práva státního*. Druhé vydání. Praha : Fr. Borový, 1924, s. 380-381.

¹⁵ LAYCOCK, D. Formal, Substantive and Disaggregated Neutrality Toward Religion. In *DePaul Law Review*, č. 4, roč. 39, 1990, s. 999-1003.

alebo odrádza od príslušnosti k určitej náboženskej skupine a jej manifestovaniu navonok. Nemožno pochybovať o tom, že štáty by sa mali skôr usilovať o dosiahnutie druhej alternatívy neutrality, keď prihliadajú na konkrétne okolnosti každého prípadu.¹⁶

Kým uvedené delenie pokladá za nosné kritérium skôr samotnú činnosť štátu, z hľadiska jej dopadov na dotknuté subjekty môžeme neutralitu vnímať ako **následnú neutralitu** (*consequential neutrality*) a **odôvodnenú neutralitu** (*justificatory neutrality*).¹⁷ V prvom prípade sa viaže na realizáciu činnosti, ktorá v konečnom dôsledku prospeje rovnako subjektu A ako subjektu B. Ak nebude tento pomer zachovaný, nemožno hovoriť o následnej neutralite. V dôsledku tejto požiadavky by sa však neprimerane zúžili možnosti štátu na výkon vlastnej politiky. Preto sa za vhodnejšiu pokladá tzv. odôvodnená neutralita, kedy síce štát môže pristúpiť k nerovnomernému rozdeleniu výhod medzi subjektmi A a B, no takýto pomer je objektívne opodstatnený, pričom takéto delenie nesúvisí s hodnotou, ktorou sa A a B navzájom odlišujú.¹⁸ Práve z tohto konceptu následne vyplýva téza o tom, že priznanie určitého privilégia jednému náboženskému spoločenstvu môže byť v súlade s princípom konfesijnej neutrality za predpokladu, že je rozumne vysvetliteľné a primerané. Táto náuka je kľúčom k pochopeniu toho, prečo za istých podmienok aj režim štátnej cirkvi nemusí odporovať tomuto princípu.

Najmä v praxi viacerých európskych štátov sa inštitút konfesijnej neutrality zvykne vo všeobecnosti interpretovať vo svetle jej troch nosných pilierov.

Teoretici konfesijného práva na tomto mieste zvyknú rozlišovať najmä medzi režimom identifikácie (štátnocirkevný model) zosobňujúcim pevné, historické spojenie štátu a cirkvi a režimom neidentifikácie (sekulárny model), ktorý zakotvuje náboženskú a svetonázorovú neutralitu.¹⁹ Z toho organicky vyplýva, že prvým pilierom konfesijnej neutrality by mala byť zásada **neidentifikácie** konkrétneho štátu s nejakým náboženstvom alebo ideológiou.

Na území Československa sa táto zásada po prvýkrát presadila v čl. 2 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd č. 23/1991 Zb. ako jedna z reakcií na dovtedajšie znenie čl. 4 Ústavy ČSSR, deklarárujúce vedúcu úlohu KSČ.²⁰ Z Listiny základných práv a slobôd neskôr bola inkorporovaná aj ako jedna z hlavných zásad Ústavy SR. Komentátori z tejto úpravy odvodzujú, že „Ústava vychádza z predstavy sekulárneho štátu a relatívnej oddelenosti štátu a cirkvi“.²¹ Otvorenejšie povedané, „*Slovenská republika je laickým štátom zachovávajúcim neutralitu v záležitostiach Boha a jeho postavenia na zemi, pričom ide o „systém rovnosti a odluky“ medzi konfesiami a štátom.*“²² Z teoretického hľadiska je správne takýto štát charakterizovať prostredníctvom prívlastkov „svetský, ne-

¹⁶ ARLETTAZ, F. State Neutrality and Legal Status of Religious Groups in the European Court of Human Rights Case-law. In: *Religion and Human Rights*, č. 3, roč. 11, 2016, s. 193-194.

¹⁷ KIS, J. State Neutrality. In: ROSENFELD, M. – SAJÓ, A. (eds.) *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*. Oxford : Oxford University Press, 2012, s. 319-320.

¹⁸ KYMLICKA, W. Liberal Individualism and Liberal Neutrality. In *Ethics: An International Journal of Social, Political and Legal Philosophy*, č. 4, roč. 99, 1989.

¹⁹ Pozri: ČEPLÍKOVÁ, M. *Konfesné právo v Slovenskej republiky: Vybrané kapitoly z histórie a súčasnosti*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2011, s. 31-32.

²⁰ TRETERA, J. R. *Štát a cirkve v České republice*. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 67.

²¹ ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2012, s. 30.

²² DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky: Veľký komentár*. Bratislava : C. H. Beck, 2015, s. 276-277.

konfesijný, laický sekulárny“, čo si však na druhej strane nemožno zamieňať ani so sekularizmom alebo laicitou.²³

Aj v súčasnosti však existuje viacero európskych štátov, ktoré z hľadiska dlhodobých historických tradícií priznali určitej cirkvi privilegovaný status „štátnej cirkvi“, „národnej cirkvi“ alebo cirkvi s iným osobitným statusom ako Veľká Británia, Nórsko či Grécko. Stále výrazné je postavenie evanjelickej cirkvi v Dánsku a na význame nadobúda postavenie pravoslávnej cirkvi v Rusku. Napríklad v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva by sa zásada neidentifikácie mohla vykladať aj iným spôsobom, a to ako zákaz automatickej identifikácie určitého jednotlivca zo strany štátu s konkrétnym náboženstvom proti jeho vôli a presvedčeniu (napr. kauza *Buscarini proti San Marínu*)²⁴.

Druhým nosným pilierom konfesijnej neutrality je **zásada parity**. Predstavuje rovnosť všetkých náboženských spoločenstiev pred štátom, čo odôvodňuje nárok na rovnaký prístup ku všetkým jednotlivým náboženským spoločenstvám.²⁵ Osobitne možno napríklad poukázať na to, že Európsky súd pre ľudské práva vo svojej praxi nerozlišuje náboženské spoločenstvá podľa ich veľkosti a početnosti veriacich, pričom nepripúšťa, aby boli poskytované neprimerané výhody jednému náboženskému spoločenstvu len z tohto dôvodu.²⁶ Nedodržanie rovnakého prístupu ku komunite alebo jednotlivcovi z dôvodu náboženského presvedčenia by zakladalo porušenie zákazu diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru.²⁷ Princíp parity je dôsledne dodržaný aj v slovenskom kontexte, keď všetky ustanovenia, ktoré sa stali súčasťou Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (326/2001 Z. z.) – a ďalšími zmluvami tohto druhu – boli zrkadlovo včlenené do Zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami (č. 250/2002 Z. z.) a nasledujúcimi zmluvami. Týmto spôsobom boli všetky výhody priznané katolíckej cirkvi, vo svojej podstate aj všetkým ostatným cirkvám.²⁸ To je podstatou aj požiadavky štrasburskej judikatúry, aby boli rovnaké výhody poskytnuté všetkým cirkvám, ktoré majú o ne záujem.²⁹ Naopak, získaniu výhod sa nesmie brániť.³⁰

²³ KRÍŽ, J. *Zákon o cirkvách a náboženských spoločnostech. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 55.

²⁴ *Buscarini a ostatní proti San Marínu*, sťažnosť č. 24645/94 z 18. 2. 1999, bod 34.

²⁵ K terminológii a teórii parity pozri: HECKEL, M. Parität. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 49. Weimar : Hermann Böhlau Nachfolger, 1963, s. 274-279.

²⁶ SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch*. III. zväzok. Bratislava : Eurokódex, 2011, s. 14.

²⁷ Pozri všeobecné zhrnutie k diskriminácii z dôvodu náboženstva v kauze Izzetin Doğan a ostatní proti Turecku, sťažnosť č. 62649/10 z 26. 4. 2016, body 155-164. Z teoretického hľadiska pozri tiež: SCOLNIKOV, A. On a Wing and a Prayer: Indirect Religious Discrimination in the European Court of Human Rights. In *Oxford Journal of Law and Religion*, č. 1, roč. 5, 2016, s. 158 a nasl.

²⁸ ŠMID, M. Ochrana slobody svedomia a bilaterálne zmluvy s cirkvami a náboženskými spoločnosťami na Slovensku. In MORAVČIKOVÁ, M., KRÍŽAN, V. (eds.) *Právna ochrana slobody svedomia*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2013, s. 148-152.

²⁹ V judikatúre EŠLP nájdeme aj príklady, keď cirkvi o výhody záujem nemajú a nevstupujú so štátom do negociačného procesu. Ide napríklad o Federáciu evanjelických cirkví v Španielsku, ktoré nechceli získať finančné prostriedky prostredníctvom daňovej asignácie ako katolícka cirkev. Pozri: Alujer Fernandez a Caballero Garcia proti Španielsku, sťažnosť č. 53072/99 z 14. júna 2001.

³⁰ Napríklad preplatenie nákladov na elektrinu sekte Alevitov v prípade Cumhuriyetçi eğitim ve kültür merkezi proti Turecku, sťažnosť č. 32093/10 z 2. decembra 2014, body 50-52.

Posledným pilierom konfesijnej neutrality je zásada **autonómie cirkví**, pričom prostredníctvom tohto princípu ďalej pôsobí konfesijná neutralita do vnútorných vecí daného náboženského spoločenstva.³¹

3. Vzťah Európskeho súdu pre ľudské práva ku konfesijnej neutralite

V doktríne štrasburských orgánov (bývalej Európskej komisie pre ľudské práva a Európskeho súdu pre ľudské práva) sa posudzovanie týchto otázok viaže na rozhodovanie sťažností namietajúcich porušenie čl. 9 Dohovoru, ktorý garantuje slobodu myslenia, svedomia a náboženského presvedčenia. Konfesijná neutralita, sekularizmus, ako aj autonómia cirkví vyplývajú z princípu demokracie, tolerance a pluralizmu ako súhrnu základných hodnôt Európskeho dohovoru vôbec. Práve tento nosný princíp výrazne vplýva na ich interpretáciu. Na rozdiel od predchádzajúcich metód výkladu Dohovoru sú tieto tri princípy svojou povahou vlastné predovšetkým sfére náboženskej slobody, hoci určité súvislosti s ich uplatňovaním možno badať aj v rámci slobody združovania, slobody prejavu a práva vychovávať svoje deti v súlade s vlastným presvedčením. Všetky tri princípy sú medzi sebou úzko prepojené.

Princíp sekularizmu je výsledkom premršteného rozvinutia konfesijnej neutrality štátu, lebo v „processe sekularizácie“ sa z náboženskej neutrality štátu stáva postupne aj neutralita hodnotová, v dôsledku čoho štát nadobúda nepriateľský postoj voči všetkým náboženstvám.³² Kvôli osvojeniu prehnannej korektnosti sa štát usiluje vytlačiť pôsobenie náboženstva vo verejnom priestore a preniesť ho do súkromnej sféry každého jednotlivca.

Konfesijná neutralita štátu je tiež základným predpokladom autonómie cirkví a náboženských spoločností, lebo len takým spôsobom možno zabezpečiť nezasahovanie štátu do ich vnútorných vecí alebo rozporov.³³ Jej pôvod potvrdil samotný ESĽP vo svojom rozhodnutí *Izzetin Doğan a ostatní proti Turecku*, keď konštatoval, že „v súlade so zásadou autonómie náboženských spoločenstiev, ktorá je zakotvená v jeho rozhodovacej činnosti – a je dôsledkom povinnosti štátu na zachovanie neutrality a nestrannosti – nie štát, ale najvyššie duchovné authority určujú, k akej náboženskej skupine patrí dotknutá komunita“.³⁴

Princíp konfesijnej neutrality nie je explicitne vyjadrený v Dohovore, no vyplýva z judikatúry ESĽP.³⁵ Vyžaduje, aby štát prevzal úlohu neutrálneho a nestranného organizátora vykonávania rôznych náboženstiev a presvedčení, pričom táto rola má viesť k za-

³¹ CAMPENHAUSEN VON, A. *Staatskirchenrecht*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 1983, s. 235-236.

³² Pozri bližšie: GREGOR, M. *Sekularizmus v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva*. In Weyrovy dny právnej teorie 2018; sborník z konferencie. Brno : Masarykova univerzita, 2018, s. 139-155.

³³ KRÍŽ, J. *Autonomie cirkví*. Praha : C. H. Beck, 2017, s. 39.

³⁴ *Izzetin Doğan a ostatní proti Turecku*, sťažnosť č. 62649/10 z 26. 4. 2016, bod 121.

³⁵ Z historického hľadiska sa tento princíp po prvý krát explicitne objavil v rozsudku *Hasan a Chaush proti Bulharsku*, sťažnosť č. 30985/96 z 26. 10. 2000, bod 78: „Podobne ako Komisia, aj Súd poznamenáva, že predložené skutočnosti svedčia o zlyhaní vnútroštátnych orgánov zostať neutrálnymi pri výkone svojich právomocí...“ Na rovnoprávnosť jednotlivých náboženstiev však Súd poukázal už v prípade *Hoffmann proti Rakúsku*, sťažnosť č. 12875/87 z 23. 6. 1993.

bezpečeniu verejného poriadku, náboženskej harmónii a tolerancii v demokratickej spoločnosti.³⁶ Vo vzťahu k všetkým náboženským skupinám má štát vystupovať ako nestranný arbiter, ktorý v rámci svojej jurisdikcie každému garantuje náboženskú toleranciu a pluralitu.³⁷ Dodávame, že rozhodovacia činnosť ESLEP v oblasti čl. 9 Dohovoru vníma pojmy neutralita (*neutrality*) a nestrannosť (*impartiality*) ako synonymá, v zásade medzi nimi nerozlišuje. Z judikatúry ESLEP možno vyvodit' tri elementárne požiadavky na štát ako konfesijne neutrálny subjekt:

štát by nemal intervenovať v otázkach vnútorných záležitostí náboženských spoločností a už vôbec nie vo veciach dogmatiky a náboženskej náuky. Rovnako by sa mal zdržať podpory jedného náboženského spoločenstva (či skupiny) na úkor iných, v prípade vzniku konfliktu medzi subjektmi rozdielneho náboženského zamerania, ale aj sporu medzi príslušníkmi vo vnútri jednej cirkvi, by mal ostať nestranným pozorovateľom, nanajvýš sprostredkovateľom (t. j. **neutralita ako nezasahovanie**);

štát by nemal vystupovať voči jednotlivým cirkvám a náboženským spoločnostiam nepriateľsky, čím by prejavoval hodnotovo negatívny postoj nezlučiteľný s neutralitou ako takou, jeho úlohou je však regulácia verejného poriadku a mravnosti (**neutralita ako rovnaké zasahovanie**);

povinnosť štátu ostať neutrálny nemožno vykladať tak extenzívne, aby odôvodňovala ľahostajnosť, či rezignáciu štátu vo všetkých náboženských otázkach, keďže štát je stále povinný dbať na dodržiavania základných práv a slobôd (**neutralita ako spravodlivé zasahovanie**).

4. Záver

Predložený príspevok sa pokúsil o analýzu inštitútu konfesijnej neutrality v jej historicko-teoretických súvislostiach. Na tejto báze čitateľ mohol sledovať niť vývoja tejto zásady od náboženských vojen až do dnešných dní, pričom článok ďalej poukázal na jej teoretické východiská, ktoré nachádzajú reflexiu aj v ústavnej úprave Slovenskej republiky. Jej aplikáciu sme napokon demonštrovali na judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, čo je relatívne svojráznym predmetom skúmania v týchto záležitostiach, ale ostáva dúfať, že o to pozoruhodnejším. Vo svojej judikatúre totiž zachytáva viacero požiadaviek, ktoré formujú chápanie konfesijnej neutrality v jednotlivých zmluvných štátoch Dohovoru, pričom môžu byť užitočné pri interpretácii tejto myšlienky aj v národných právnych úpravách. Ide o skutočnosť, že poskytovanie výhod určitému náboženskému spoločenstvu ešte nemusí predznamenať porušenie princípu konfesijnej neutra-

³⁶ Refah Partisi (The Welfare Party) a ostatní proti Turecku, sťažnosť č. 41340/98 a ďalšie z 13. 2. 2003, bod 91; Leyla Şahin proti Turecku, sťažnosť č. 44774/98 z 10. 11. 2005, bod 107; Bayatyan proti Arménsku, sťažnosť č. 23459/03 zo 7. 7. 2011, body 120; Lupeni Greek Catholic Parish a ostatní proti Rumunsku, sťažnosť č. 76943/11 z 19. 5. 2014, bod 119; S.A.S. proti Francúzsku, sťažnosť č. 43835/11 z 1. 7. 2014, bod 127; Ebrahimian proti Francúzsku, sťažnosť č. 64846/11 z 26. 11. 2015, bod 55; Izzetin Doğan a ostatní proti Turecku, sťažnosť č. 62649/10 z 26. 4. 2016, bod 107;

³⁷ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 987.

lity štátu. Nedôjde k tomu, ak je predmetná výhoda objektívne a rozumne zdôvodniteľná a má k nej otvorený prístup akákoľvek iná náboženská spoločnosť.

V neposlednom rade možno spomenúť, že konfesijnej neutralite štátu výrazne napomáha, ak konkrétny štát akceptuje zásadu neidentifikácie, avšak to zároveň neznamená, že by v zmysle materiálnej neutrality museli byť štáty nepatriace do tejto kategórie ihneď konfesijné a už rozhodne nie teokratické. Skutočne dôležitým pri posudzovaní tohto kritéria je oddelenosť (autonómia) práva a právnych noriem od náboženstva. Z uvedeného tiež vyplýva, že sekularizmus nie je úplne nutný na zabezpečenie konfesijnej neutrality štátu ako určitej maximy.

Literatúra

Monografie

- CAMPENHAUSEN VON, A. *Staatskirchenrecht*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 1983. 274 s. ISBN 3-406-09159-8
- ČEPLÍKOVÁ, M. *Konfesné právo v Slovenskej republike: Výbrané kapitoly z histórie a súčasnosti*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2011. 279 s. ISBN 978-80-89096-54-1
- ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2012. 832 s. ISBN 978-80-89447-93-0
- DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky: Veľký komentár*. Bratislava : C. H. Beck, 2015. 1618 s. ISBN 978-80-89603-39-8
- HAUPT, C. *Religion-State Relation in the United States and Germany: The Quest for Neutrality*. New York : Cambridge University Press, 2012. 210 s. ISBN 978-1-107-01582-1
- HAMBURGE, P. *Separation of Church and State*. Cambridge (Massachusetts) : Harvard University Press, 2004. 514 s. ISBN 0-674-00734-4
- HOBZA, A. *Autonomie náboženských svazů v moderním státě*. Praha : Nákladem vlastním, 1910. 133 s.
- KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012. 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3
- KRAUS, J., PETRÁČKOVÁ, V. a kol. *Akademický slovník cizích slov. II. díl (L-Ž)*. Praha : Academia, 1995. 834 s. ISBN 80-200-0524-2
- KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2011. 365 s. ISBN 978-80-7400-362-2
- KŘÍŽ, J. *Autonomie církví*. Praha : C. H. Beck, 2017. 203 s. ISBN 978-80-7400-660-9
- SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch*. III. zväzok. Bratislava : Eurokódex, 2011. 592 s. ISBN 978-80-89447-46-6
- TRETERA, J. R. *Stát a cirkve v České republice*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. 156 s. ISBN 80-7192-707-4
- VALEŠ, V., BEJVANČICKÁ, A. *České státní právo církevní I. Dějiny*. Brno : Tribun EÚ, 2016. 216 s. ISBN 978-80-263-1014-3
- WEYR, F. *Soustava československého práva státního*. Druhé vydání. Praha : Fr. Borový, 1924. 476 s.

Články v zborníkoch a periodikách

- ARLETTAZ, F. State Neutrality and Legal Status of Religious Groups in the European Court of Human Rights Case-law. In *Religion and Human Rights*, č. 3, roč. 11, 2016, s. 189-223. ISSN 1871-0328
- GREGOR, M. Sekularizmus v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. In *Weyrovy dny právni teorie 2018: sborník z konferencie*. Brno : Masarykova univerzita, 2018, s. 139-155. ISBN 978-80-210-9066-8
- HECKEL, M. Parität. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 49. Weimar : Hermann Böhlaus Nachfolger, 1963, s. 261-420

- HEINIG, H. M. Verschärfung der oder Abschied von der Neutralität. In *Juristen Zeitung*, č. 23, roč. 64, 2009, s. 1136-1140. ISSN 0022-6882
- HOLE VAN DEN, L. Das Verhältnis von Kirche und Staat in Belgien. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 85. Wien/Köln/Weimar : Böhlau Verlag, 1999, s. 401-432. ISBN 0323-4142
- HUFEN, F. Neutralität. In CAMPENHAUSEN, A. a kol. (eds.) *Lexikon fuer Kirchen- und Staatskirchenrecht*. Band 3 (N-Z). Paderborn : Ferdinand Schoeningh, 2004, s. 10-14. ISBN 3-506-75142-5
- KIEHNLE, A. Individuelle Autonomie als Rechtsbegriff – Die Wurzeln des Begriffs Privatautonomie im konfessionellen Zeitalter. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, 104. Band. Wien : Savigny Verlagsgesellschaft, 2018, s. 346-396. ISBN 978-3-903195-04-2
- KIS, J. State Neutrality. In ROSENFELD, M. – SAJÓ, A. (eds.) *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*. Oxford : Oxford University Press, 2012, s. 318-335. ISBN 978-0-19-957861-0
- KYMLICKA, W. Liberal Individualism and Liberal Neutrality. In *Ethics: An International Journal of Social, Political and Legal Philosophy*, č. 4, roč. 99, 1989, s. 883-905. ISSN 0014-1704
- LAŠTOVKA, K. Ústava o poměru náboženských společností ke státu. In *Právny obzor*, roč. 5. Bratislava: Právnická jednota na Slovensku, 1922, s. 226-233
- LAYCOCK, D. Formal, Substantive and Disaggregated Neutrality Toward Religion. In *DePaul Law Review*, č. 4, roč. 39, 1990, s. 993-1018. ISSN 0011-7188
- RINGELHEIM, J. State Religious Neutrality as a Common European Standard? Reappraising the European Court of Human Rights Approach. In *Oxford Journal of Law and Religion*, č. 1, roč. 6, 2017, s. 24-47. ISSN 2047-0770
- SCOLNIKOV, A. On a Wing and a Prayer: Indirect Religious Discrimination in the European Court of Human Rights. In *Oxford Journal of Law and Religion*, č. 1, roč. 5, 2016, s. 158-161. ISSN 2047-0770
- ŠMID, M. Ochrana slobody svedomia a bilaterálne zmluvy s cirkvami a náboženskými spoločnosťami na Slovensku. In MORAVČÍKOVÁ, M. – KRIŽAN, V. (eds.) *Právna ochrana slobody svedomia*. Trnava : Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2013, s. 128-154. ISBN 978-80-8082-749-6
- WALL, H. Religionsfreiheit im Deutschen Bund. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung*, Band 131. Wien/Köln/Weimar : Böhlau Verlag, 2014, s. 534-552. ISBN 978-3-205-79549-0